

מימין: פרופ' ברודאי,
פרופ' פישביין
ופרופ' דובובסקי.
"לקבל החלטה
לשלוח אלפי אנשים
הביתה כי סוגרים
מפעלים זה דבר
שמחייב ברור מעמיק"

"לא צריך להיבהל. היסמריה היא יזעץ רע"
אריאלה רינגל הופמן | אלעד גרשגורן

את הכתבה הזו תוכלו לקרוא גם באפליקציה של ידיעות אחרונות
להורדה ב'GOOGLE PLAY' ו'APP STORE'

מגג הבניין שבו יושב "מרכז מצוינות לחשיפה סביבתית ובריאות" בטכניון נפרשת העיר חיפה. מעונות הסטודנטים הנושקים לגשר מימין, נווה שאנן לפני, הכרמל מאחור. מעל שמיים כחולים, ענן אחד לקישוט, ואת קו האופק סוגר הים, כשלפניו המפרץ עם שורת המפעלים ושתי ה"לבנות" הענקיות של בתי הויסקי. שום דבר שמרמז על הסערה הגדולה שהגפיקה העיר השכועה: חידת הראשים הקטנים של הת'ינוקות.

זה התחיל ביום ראשון עם פרסום – הדלפה, אם לדייק – של מחקר שנערך באוניברסיטת חיפה. בשלושה מוקדי די זיהום בעיר ובסביבתיה, כך דיווחו החוקרים לוועדת ההיגוי של איגוד ערים חיפה שהוזמן את המחקר, נולדו תינוקות במשקל נמוך עם היקפי ראש הקטנים ב-20 עד 30 אחוז בהשוואה לממוצע ביתר השכונות בעיר. כאותם מוקדי זיהום, גילה המחקר, נמצאה גם שכוחות הגבוהה פי המישה מהממוצע הארצי של סרטן הריאות ולימפומה. אחר כך התעוררה מהומה גדולה. תושבים הפגינו מול בית העירייה, אמרו שלא ישתקו ולא יוותרו, טענו שהם לא ישנים בלילה. חלק מהתושבים שראיינו לכלי התק שורת שצבאו על חיפה הודיעו שהם מתכוונים לעזוב את העיר. בשלישי בערב הגיעו רבים מהם לשיבת מועצת העירייה שהתכנסה בבחילות, ובה נכחו גם שר הבריאות יעקב ליצמן, השר להגנת הסביבה אבי גבאי ומי שערך מוד בראש המחקר, פרופ' בוריס פורטנוב מאוניברסיטת חיפה, שהבהיר כי "החוקרים עומדים מאחורי המחקר והמתודולוגיה שלו". הוא אמר שהם "יודעים לפי המדדים שיש נקודות חמות" של ילדים שנולדים במשקל נמוך יותר, והוסיף כי לא ימסור פרטים נוספים קודם שיטכנו הממצאים "בתוך מספר שבועות". מי שהיה שם באותו ערב וציפה לשוב הביתה עם תשובות ברורות, ומי שקרא את הדיווחים למחרת, כולל הביקורת על המחקר, יצא בדיימ ריקות. "בסופו של יום", אמר אחד התושבים שהיו בישיבה, "חזרתי יותר מבולבל".

האמירה הזו לא ממש הפתיעה את חוקרי המרכז בטכניון, שבינם רביעי התכנסו שלושה מהם לריאיון משותף כדי להעמיד דברים על דיוקם. שלושתם מומחים בעלי שם עולמי בתחום הסביבה: פרופ' דוד ברודאי, העומד בראש המרכז, פרופסור משנה ברק פישביין, איש עיבור אותות סביבתיים ופרופ' יעל דובובסקי, מומחית לכימיה סביבתית של מזהמים אורגניים.

"אין לי מידע פנימי על המחקר, ואני נחשף למה שכר לם נחשפו", אמר פרופ' ברודאי, "לכן אני יכול לומר רק על הפרקטיקה המדעית ולומר שהפרסום אינו עומד בסטנדרטים של מחקר מדעי. במחקר מדעי יש מסלול הכרחי שכולל העברת המחקר, קודם לפרסום, לביקורת עמיתים. זו ביקורת חיונית, ומעולם לא שמעתי על מחקר כולו קיבל הערות כלשהן, טקנות או גדולות, בביקורת של. לפעמים זה עניין של הוספת פסיקים ונקודות, ולפעמים הערות דרמטיות ומהותיות. בשלב הבא החוקר עובר על ההערות, משפר ומתקן, שולח שוב, ואם יש לו מול, הוא לא נדרש לסיכוב נוסף והמחקר מוכן לפרסום. בניגוד לתהליך הזה, המחקר הנוכחי הגיע לתקשורת כשלושה חודשים לפני שהיה אמור להישלח. כלומר, הוא עוד לא דווח וכמוכן לא קיבל ביקורת עמיתים. וכך, נכון להיום כבר יש שתי רעות: טענת החוקרים, וטענת משרד הביקורת שלפיה הנתונים הבריאותיים שגויים".

פרופ' דובובסקי: "וכשאנחנו מדברים על ביקורת עמיתים, הכוונה לחוקרים בכירים בתחום מתארץ ומחו"ל, בעיקר מחו"ל. המומחים האלה אומרים לחוקר, 'מה שע' שית זה קשקוש', בלשון יותר עדינה, כמוכן, או שהם אומרים לו, 'עשית עבודה מצוינת אבל תתקן את זה ואת זה', במקרה הנוכחי, המידע הופץ לציבור בלי שעבר את התהליך".

פרופ' פישביין: "זו הבעיה הראשונה שקופצת לעין. במדע יש דרך מוגדרת מאוד לניהול מחקר ולדיווח עליו, שאי אפשר לדלג עליה. יש שאלות מחקר, היפותזה, נתונים, מתודולוגיה, טיוב הנתונים, כלומר נטרול רעשים וגם סילוק טעויות. ושיטת המחקר חייבת להיות מפורשת, כי שיטת מחקר מהותית לתוצאות, ושיטה לא תקינה תיתן תוצאות שגויות".

איפה הפילטרים?

"מרכז מצוינות לחשיפה סביבתית ובריאות" בטכניון הוקם לפני חמש שנים. המטרה הייתה להכשיר כוח אדם ('דור חיש של חוקרים', בניסוח של פרופ' ברודאי, בעל שלושה תארים בהנדסה מהטכניון – שניים בהנדסת חקלאית ודוקטורט בהנדסת מכונות – שהתמקצע בחשיפה סביבתית לזיהום אוויר), ולבצע מחקר, חלקו בשיתוף פעולה עם גורמים שונים, בנושאים המתמקדים בזיהום סביבתי, בחשיפה אליו, ובהיבט האפידמיולוגי-בריאותי שלו.

שמונה חוקרים משויכים למרכז. שלושה מהם, ברק דאי, דובובסקי ופישביין, הם חברי סגל. "שבאים מתחום חומים מעט שונים, ומכסים ספקטרום רחב מאוד בתחום זיהום אוויר וחשיפה, כולל טכנולוגיות נישור מתקדמות, מודלים מתקדמים ש'סוגרים' את המרווח בין נקודות הניטור – זיהוי חומרים וריאקציות כימיות, והתיישנות החומרים באוויר. ולבסוף – השפעה על בריאות הציבור". המענה היא שהמחקר הודלה. כך גם נמסר ממעט החוקר רים עצמם, ולכן לא אותם צריך להאשים.

פרופ' ברודאי: "ראיינו בטלוויזיה זוג צעיר שסיפר שהם עוברים דירה. לאן? לעפולה, כי זה מה שהם יכלו להרשות לעצמם. הם רק לא יודעים שבעפולה יש חומרים בעייתיים אחרים, שאין במפרץ חיפה"

פרופ' דובובסקי: "המידע הופץ לציבור מבלי שעבר ביקורת עמיתים. כלומר, חוקרים בכירים שאומרים: 'מה שנשנית זה קשקוש', בלשון יותר עדינה, כמוכן, או: 'עשית עבודה מצוינת אבל תתקן את זה ואת זה'"

גם דובובסקי, שאת הפוסט דוקטורט שלה עשתה ב-MIT ובאוניברסיטת קליפורניה באירוויין (UCI), לא לגי מרי מקבלת את הטענה שהבעיה היא רק בהדלפה. "אחד המחקרים שעסקתי בו ברק את רמות הזיהום כתוצאה משימוש בחומרי הרברה כקו התפר שבין אזורים חקלאיים ואזורים עירוניים בישראל. זה היה מחקר שנעשה יחד עם פרופ' יורם פינקלשטיין מבית החולים שערי צדק, והמשיך מה העיקרית הייתה ליצור מסד נתונים כמותי, כדי שלא נתבסס על אמוציות. במסגרת המחקר מצאנו, בין השאר, קשר בין הרחף (חלקיקים של חומר הריסוס שנישאים באוויר – אר"ח) לפניעה גיורולוגית, ושהחומרים מגיעים לגבולות היישובים על רק בזמן הריסוס אלא גם ב-24 שעות אחר כך. כשהתחלנו את המחקר, כל העיתונות ישרה לנו על הצוואר, ולא הסכמנו לדבר, כי זה לא אחראי. כי חשוב היה לנו לא לגרום להיסטריה לא מבוססת. במקרה הנוכחי, הודלף או פורסם, אנו מניעים לאותה סיטואציה: בשלב הזה, אחרי הסערה הציבורית, אם משהו בחלונות הגבוהים יגיד שהמחקר לא רציני, שהנתונים לא נכונים, או שהמסקנות שגויות מיד ייצאו אנשים להפגנות נגד".

ברודאי: "נכון מאוד. מקבלי החלטות לא יכולים לעשות דבר כדי לשפר את המחקר, כי בכל מה שיעשו הם ייחשדו כמטייחים וכסותמי פיות. והתוצאה: שמחקר גרוע יכול להמשיך הלאה".

פרופ' פורטנוב הופיע בישיבת המועצה ואמר שמדובר בשלבים ראשונים של המחקר.

ברודאי: "הוא גם אמר שהוא עומד מאחורי המתודולוגיה. אבל יום למחרת הוא צוטט בעיתונות כמי שכבר אמר שאין להם ממצאים על ראש קטן, שיש ממצאים רק בעניין של משקל לידה נמוך".

דובובסקי: "היינו כבר בסגריו דומה כשהתפרסם המכתב של איתמר גרוטו, ראש שירותי בריאות הציבור במשרד הבריאות, בעניין התוכנית להרחבת בון' (בתי ויסקי) לנפט – אר"ח). מכתב התשובה שלו הודלף, הכותרות דיברו על עלייה דרמטית במקרי סרטן, הרברים הוכחשו, ומה שבטור הוא שיש כאן נושא נפיץ, הבית חומר נפץ. כל 'פיפס' שהאקדמיה משחררת לתקשורת מיד נחטף. רברים ויצאים מפרופרציה. הציבור נכנס להיסטריה וזה מקשה על מקבלי החלטות לפעול נכון. הקשר הסיבתי, כלומר איך קשורה התופעה הרפואית האפידמיולוגית לזיהום

הנקודות החמות, נטען שמצאו משקל נמוך. זה יישוב של 20 אלף איש סך הכל, כך שהרגימה של חלק אחד ממנו, מורח היישוב, מלמדת שיש בעיה עם גודל המדגם. זו בעיה מתודולוגית שלא פשוט להתמודד איתה סטטיסטית.

דובובסקי: "זה נכון שהסטטיסטיקה בעייתית תמיד כי כל המדינה קטנה וכל המדגמים קטנים, אבל זה עדיין לא נותן לנו את הלוקוס לא לעשות כלום ולהמשיך כרגיל. בחיפה יש פוטנציאל גבוה של בעיית איכות האוויר שמ קורה בתעשייה ובתחבורה – ותחבורה היא מקור מרכזי לזיהום אוויר – שמחייבת להשקיע במחקר".

פישביין: "אבל לקחת בחשבון את ההשלכות. לקבל הח לטה לשלוח אלפי אנשים הביתה כי סוגרים מפעלים, ולצ מצם את הכנסות העיר חיפה, זה דבר שמחייב ברור מעמיק. רוצה לומר: רגע. תקפאו ותכניו. תבררו ואז תחליטו".

נו, אז למה לא מבררים?

פישביין: "העניין הוא שאין פער טכנולוגי שמעכב אותנו, רק שלושת הדברים הרגילים: זמן, כסף וכוח אדם". אז מה אתם מציעים לתושבים?

דובובסקי: "אני ממליצה להתנגד להרחבת המפעלים הפטרוכימיים. אני מודה שאני לא יכולה להוכיח שתחלואה נובעת מזיהום אוויר, אבל הייתי דורשת שלא להגדיל את עומס המזהמים במפרץ. ולא להיכנס להיסטוריה. היסטוריה היא יועץ רע. אנשים בורחים מהעיר לכפר, וכשמתייצעים אייתי אני מסבירה להם שבאזורים כפריים יש רחף של חור מרי הרבה – שזה אחד מתחומי המחקר שלי – והשפעת הריסוסים על אזורי מגורים היא בעייתית מאוד".

ברודאי: "לדרוש להסיט משאבים לנושא הזה. לתעדף תחבורה ירוקה, להרחיק את הטיפול בגז לים, כל מה שלא יגדיל את העומס הזיהומי הגדול ממילא".

ואולי הכי טוב לא לדעת?

ברודאי: "מי שלא רוצה לדעת לא יידע. אבל אנח נהרי רוצים להאריך את איכות החיים ותוחלת החיים. עובדה שאנשים משקיעים בתוספי מזון, הולכים לחדר כושר, מסתכלים על התוויות במזון שהם קונים. לא הידי עה היא שמסוכנת. להפך. עם זאת, צריך להבין שבעשור רים האחרונים יש עלייה בתוחלת החיים בעולם המערבי. כשתוחלת החיים עולה, נוספות בעיות בריאותיות: אנחנו חשופים יותר שנים לזיהום, חשופים גם למחלות".

דובובסקי: "כמה שנוגע לזיהום אוויר ולזיהום סביב תי בכלל, המצב רע. חוסר ידיעה לא יתקן את זה. ידיעה ולחץ ציבורי שבא בעקבותיה יכולים להוביל לשינויים חשובים. הבעיה היא שטיפול בזיהום סביבתי דורש ראייה לטווח ארוך, והפוליטיקאים רואים מקסימום ארבע שנים קדימה. אז לא צריך להמציא את הגלגל מאפס, יש כבר חקיקה הולמת והציבור צריך לדרוש איכפה וטיפול אפי קטיבי בעציות. ובמקביל לקחת דברים בפרופורציה. אם אראה היום שחומר כלשהו מסרטן, לא אכנס לפאניקה, אלא אבקש לדעת מה רמת החשיפה".

מזון אורגני, למשל, הוא פתרון? שתייה של מים מי-נרליים?

דובובסקי: "לא. גם גידולים אורגניים מרוססים, למשל בנחות. ואין סיבה לשתות מים מינרליים. אצלנו כולם כהן שותים מים מהבית. צריך להבין שלגור ליד שדה מרוסס זה מסוכן, אבל לגור ליד כביש ראשי גם זה מסוכן זיהומית".

אז מה המסקנה?

"כמו שאמרתי, לקחת דברים בפרופורציה ולזכור שהתפקיד של המדענים הוא להתעסק בבעיית. ואח ריותם לספק את המידע כדי שאפשר יהיה לקבל תמונה שקולה ובסיס מידע נכון לקובעי המדיניות".

פישביין: "הבעיה היא שהמידע מורכב, זה קשה לנו המדענים ועל אחת כמה וכמה למקבלי החלטות ולצי בור. אבל נוכח השאלה לדעת או לא לדעת, כמהנדס אני תמיד מעדיף לדעת מאשר לא לדעת. ויש מה לעשות: ללכת ברגל לבתי ספר, לדומם את המנועים אם מגיעים ברכב בשעה שמורידים את הילדים, לבנות, למשל, את תחנות האוטובוס כשהפתח מופנה למדרכה ולא לכביש. יש המון דברים שהם בהישג יד. והשורה התחתונה היא להגדיל מודעות ולהעלות את נושא הסביבה".

ברודאי: "ואני חוזר לאחריות המוטלת עלינו, כחוקרים. מחקר שלא מתבצע בשיטות הנכונות, או לא על ידי מומי חים לתחום, הוא שערורייה ואפילו פשע. זה המסר החשוב. וגם לתקשורת יש תפקיד – להוביל פרויקטים. לתווך את המידע לציבור, ולפוליטיקאים. זה כלי עבודה הכרחי שצ ריך להקפיד עליו כדי לבלום את מעגל הקסמים השלילי – מידע מוטעה, לחץ ציבורי, קבלת החלטות לא נכונה".

אף על פי ששלושתם עובדים בחיפה, איש מהם אינו מתגורר בה. ובכל זאת, המסר שלהם חדי-משמע: אין שום סיבה לחשוש לגור בחיפה. "נולדתי וגדלתי בקריית ביאליק", אומר פרופ' פישביין, תושב שוהם שבשפלה, "ואלמלא העובדה שאשתי עובדת במרכז, הייתי חוזר עכשיו לחיפה".

להפוך את הציבור לשותף פעיל במאבק להגנת הסביבה ושי פור תנאי החיים. 12 מיליון יורו משקיע האיחוד בפרויקט. יותר מ-300 אלף יורו הוקצבו לטכניון. "לכל מחקר", אומר פישביין, "יש שלושה קודקודים: זיהום אוויר, בריאות, והקשר ביניהם. כל אחד מהם דורש הוכחה. במחקר הנוכחי שלכאורה מצא רא- שים קטנים, שלושתם בעייתיים. כאזרח, אני רוצה שיגידו לי רבי רים ברורים. ומה שקרה כאן היה בדיוק ההפך. מה גם שאני יכול לומר שחיפה היא לא העיר הכי מזהמת במדינת ישראל, ואני יכול לומר את זה כי אני עובד בחיפה, ויש כיום מעט מאוד מקומות בעולם שיש בהם מדי- דות נרחבות כמו בעיר הזו, רשת של חיישנים מיוחדים, בגודל של קופסת נעליים, שפירונו בעיר, שאנחנו גם מנתחים, סטטיסטית, את הנתונים שעולים מהם, ומנ- סים לקבל תמונה יותר רחבה. או

במילים אחרות, אני יודע רק מה שאני רואה". ברודאי: "בהקשר הזה אני רוצה להוסיף עוד הערה: בה זמנה למחקר הזה, בקול הקורא, שיצא ב-2011, נקבע שמי שיעמוד בראש הפרויקט חייב להיות ביו-סטטיסטיקאי בכיר או אפידימולוג סביבתי בכיר. פרופסור בוריס פור- טנוב הוא לא זה ולא זה". יכול להיות שלמרות הבעיות, יש ערך לפרסום? להצפת הנושא בתקשורת?

ברודאי: "לא. רק נזק. הציבור לא יכול לעשות עם זה שום דבר, וגם מקבלי החלטות לא יכולים לפעול כראוי אם הם ניוונים ממחקרים לא מבוססים". דובובסקי: "הדבר היחיד הטוב בפרסום הזה הוא שבעיה עולה לפני השטח. שהרעש עשוי להוביל להקצאת משא- בים. מצד שני, הציבור משלם מחיר יקר. קורם כל בבהלה מיותרת. בקבלת החלטות לא מוצדקות. אנשים יכולים לקבל החלטה לעבור לתל-אביב, למשל, בלי לדעת באמת היכן יותר טוב".

ברודאי: "ראינו את זה באירוע הקודם. ראינו בטל- וויזיה זוג צעיר ממעמד הביניים, שסיפרו שהם עוברים דירה. לאן? לעפולה, כי זה מה שהם יכלו להרשות לעצ- מם. הם רק לא יודעים, ואנחנו כן יודעים, שבעפולה יש חומרים בעייתיים אחרים, שאינם במפרץ חיפה. אז איזה שירות עשינו לאזרח?"

פישביין: "או כאלו שאמרו שיעברו לטבעון, שיש בה אזורים מזהמים יותר מאשר במפרץ". דובובסקי: "ועוד שמענו אנשים שאומרים שהם יוד- עים על רמות זיהום ברחובות ספציפיים, שאלו, כמובן, שטויות. אין היום כלים מחקריים לדעת את זה".

מה עם מבשרים ביתיים לטיהור אוויר? דובובסקי: "זו רוגמה נוספת לבעייתיות בפרסום. מבלי להיכנס לפרטים אני רק אגיד שיש כל מיני מכשירים, שחלקם עובדים על אווון, מחמצנים את המזהמים, ובכך יוצרים בעיה חדשה. מחוללי אווון, למשל, שפעלו במלונות בארה"ב, הפיגו את הריח, אבל לא צימצמו את הסכנה".

ברודאי: "גם ברמה העקרונית אסור לדעתי להטיל על האזרחים אחריות לפתרון. המדינה היא האחראית. ואני רוצה להבהיר כאן נקודה חשובה. 'זיהום אוויר' זה לא מושג מדעי. אנחנו משתמשים במושג הזה רק בהרצאות מבוא בתואר ראשון. אחר כך כבר מדברים על החומרים ויש שר נות גבוהה במינונים שלהם בומן ובמרחב. לכן זה כל כך מר רכב, ולכן אי-אפשר לתת לציבור שישקלל את הנתונים".

דובובסקי: "יש אווון, יש תחמוצות חנקן, תחמוצות גור פריית, יש חלקיקים מוצקים, יש פחמן חד-חמצני. ודברים גם משתנים עם הזמן. פעם הייתה כאן בעיית גופרית, היום עם המעבר לדלקים מועטי גופרית, הבעיה למע- שה נפתרה. ויש סכנה גדולה בחומרים אורגניים נדיפים, שכלל לא מנוטרים כיום, והבעיה היא בחשיפה לכמויות זיהום קטנות לאורך זמן".

פישביין: "דוגמה? הפליטות במפרץ חיפה ירדו משמ עותית. הן כמובן חייבות לרדת עוד, אבל חלק מהתחלואה שרואים היום היא תחלואה היסטורית – תוצאה של הזיהום שהיה בעבר. לטרטן ריאה, למשל, יש תקופת חביון של כ-20 שנה, ולפני 20 שנה אנשים בכלל לא ידעו לאיית את המילה סביבה".

דובובסקי: "לכן, אולי, מתמקדים בפרסומים בתינו קות, כדי להציג את זה כ'חדש'". פישביין: "שלא לדבר על המורכבות הסטטיסטית של ניתוח הנתונים. במורח טבעון, למשל, שהוגדרה כאחת

הפגנת תושבים מול עיריית חיפה, השבוע. "זו לא העיר הכי מזהמת בארץ"

האוויר, הוא קשר מסובך מאוד להוכחה". ברודאי: "אלוהים, כידוע, נמצא בפרטים הקטנים". יכול להיות שהרקע לביקורת שלכם היא יריבות בין שני מוסדות אקדמיים?

"ממש לא", אמרו שלושתם כמעט במקלה, ומדגישים שיש להם הערכה גדולה לקולגות מאוניברסיטת חיפה. "חשוב שיובן שהביקורת היא לגמרי עניינית", אומר ברודאי.

חיישנים בנווה-שאנן

פרופ' ברק פישביין עשה אף הוא את הדוקטורט שלו בטכניון, בהנדסת חשמל ואלקטרוניקה, סיים פוסט-דוק- טורט בברקלי, ונחשב לאיש מקצוע מוביל בתחום עיבוד אותות בהנדסה הסביבתית. "בעיבוד של מידע סביבתי, בעיקר מרשתות חיישנים זעירים", הוא אומר, "שתוך בניית מודל נכון נותנים תמונה טובה יותר מתחנות הנ" טור הקיימות".

אחד המחקרים שהוא עוסק בהם היום, בשיתוף עם מר"א, בודק את הקשר בין זיהום אוויר ומקרי חירום רפואיים. "בשכונת נווה שאנן בחיפה אנחנו מפעילים את הרשת הגדולה והצפופה בעולם בניטור אוויר באמצעות חיישנים זעירים, וזה דורש עבודת מיחשוב מאוד גדולה כדי לאחד הכל לתמונת עולם אחת".

המחקרים האלה, של פישביין ושל ברודאי, נחש- בים למובילים בעולם, והשניים שותפים לפרויקט הענק CitySense – פרויקט שמוביל האיחוד האירופי ושמתרתו

תגובת החוקרים

"אנו רואים בחומרה את ההדלפה המגמתית של חלקים מהמחקר"

מצוות החוקרים נמסר בתגובה: "אנו רואים בחומרה רבה את העובדה כי הודלפו חלקיקי נתונים בצורה מגמתית ומטעה עוד לפני שהמחקר הסתיים בכלל והוגש בצורה מסודרת למשרד הבריאות ולמשרד להגנת הסביבה. כפי שהבהרנו פעם אחר פעם, שלב זה של המחקר לא הסתיים. בחודש מארס נגיש את הממצאים, ורק אז ניתן יהיה להתייחס בצור רה רצינית ואחראית לנתונים".

"נרגיש כי צוות החוקרים הבכירים עומד מאחורי המחקר והמתודולוגיה שלו, אשר אושרה מראש על ידי נציגי משרד הבריאות ונציגי המשרד להגנת הסביבה החברים אף הם בוועדה המקצועית. תמוה בעינינו כיצד ניתן לטעון טענות או להתריין על מחקר שעדיין לא הסתיים ולא פורסם כלל.

"לגבי העומדים בראש המחקר: בראש המחקר עומדים שלושה חוקרים בכירים, שניים מהם הם אפידימולוגים בכירים, אחד מהם גם רופא".

בהתייחס לטענה כי המידע הועבר טרם זמנו לגורמים שונים, גורמים המעורבים בנושא מבהירים כי "כחלק מעבודת המחקר נדרשים החוקרים להציג את השלבים השור- נים לגורמים המקצועיים בוועדת ההיגוי לצורך התייעצות, התדיינות והעלאת שאלות. מדובר ביונים פנימיים בלבד, והדלפת מידע חלקי ולא סופי מדיונים בשלבים אלו היא דבר חמור. הממצאים הקובעים הם אלו שמתפרסמים בצורה מסודרת ומקיפה בתום המחקר בתום שנה של עבודה".

פרופ' בוריס פורטנוב, מעורכי המחקר